

lőzni. De szóbaelegeedik a kritikusokkal is és minden alkalmat megragad arra, hogy tisztázza magát: *hegedűverseny* az, amit előad és *nem regény*. Közben pedig nem tudja elrejteni örömét azon, hogy új műfajt talált ki. Vagy helyesebben: hogy föl merte bontani a regény szent formáját és sikerült észszerűsíteni a forradalmat.

Tulajdonképpen nem csinált újat. Regénye pontosan beleillik abba a különösen Angliában divatos regényfajtába, aminek találó elnevezése talán az «enciklopedikus regény» lehetne. A mindentudás vágyának lecsapódásai ezek. Mögöttük újra feltűnedeznek a szellem ezermesterei; egyesek vele a polihisztorság jegyében látják feltűnni az új szellemiség napját. Az amerikai szinopsziskultúra első európai csirái ezek, ha egyelőre még a fejlődés egészségének tisztelete van is szem előtt. Azonban tagadhatatlan, hogy inkább a sokféleség érdekessége vonz, mint értéke. Így van ez Szántónál is, aki arányok megszállottja. Módszere nem mindig új: évszázadokon átnyúló, kortörténetizű párhuzamosításai a futurizmus egyik kedvelt fogásának továbbvitele. A Stradivarik Cremonájának megfelelője Thiessen Berlinje, az analógiák századokat fognak be, a szereplők is mintha továbbéltek volna a mába. A szándék tehát Virginia Woolf szándéka lehetett. De Szántóban a fantázia nagyobb, mint a művészi kiválasztó erő és ezért a ragyogó mesemondót kell benne elsősorban megbecsülni.

Egy mesterhegedű három évszázada történeti összefogása. Színhely, ahogy az egyszeri vásári kikiáltó hirdette: az egész világ és hét falu. És valóban: az arányok túlnyújtóznak az egész világon. Szántó még a túlvilágban is végigkíséri alakjait. Erőszakolt ilyen helyeken lesz ez az újfajta műfaj: kevesebb sokkal több lenne. Másik hibája Szántó régi nagy hibája: a mindentudás fitogtatása, az a mes-

terkelt könnyedség, mely egy nevezőre tud hozni évszázadokat és fűgén halmoz el a művelődéstörténeti adatokkal. És ez az a pont, ahol saját erejével nincs tisztában. Mert ami legnagyobb varázsa regényeinek: bámulatos kormegjelenítő képessége. Egy-egy fordulatából szinte kilép a kor, amiről ír és megfogható közelbe kerül. Ezzel azonban nem elégszik meg: rögtön beszámol jelmeztörténeti tanultságáról és aprólékos pepecselésével kiszorítja a levegőt a jelenetből. Tudálékossága árt ennek a regényének is és az a mohóság, amivel belekever boldogboldogtalant. A múlt és a jelen történelmi arcképcsarnoka némelyik oldala. A főhősök mellett többek közt ezek jelennek meg: Scarlatti és Alexander Moissi, Ocskay brigadéros és Stuck, a festő, Schwarzenberg herceg és a hirhedt Balázs Béla, Savoyai Eugen és Paul Wegener, Napoleon és Jávorka Ádám, Wienjavszky és az író édesapja, Owen és George Gross, és még ezer szereplő a történelem és a világ legkülönbözőbb tájairól.

Furcsa és merész, de érdekes könyv a *Stradivari*. A becsvagy, ami létrehozta, sokkal tiszteletreméltóbb, mint a nagy-átlag-regényíró becsvágya.

Thurzó Gábor.

B. Czeke Vilma: Jézuska hegedűje. Szent István-Társulat kiadása. Budapest, 1933.

A feladat, amelyet a kedves ifjúsági irat szerzője maga elé tűzött, ősrégi, majdnem egyidős az evangéliumokkal. Jézus gyermekségéről és ifjúságáról alig mondanak valamit a kánonikus szent iratok. A titkos évek misztériumába az ókeresztény írók is igyekeztek behatolni. Az istenember gyermekkorának templomi csendjét megtörték már az ú. n. «gyermek-evangéliumok», a gyermek Jézus csodatetteinek kedves és igénytelen meséi, javarészt ősi népmeseváltozatok. A gyermekek agyaggalambokat

készítenek az út sarából, csúfolják a játéktól félrehúzódó kis Jézust, mire ő az agyaggalambokat elevenekké változtatja és az agyaggalambok felzállanak az égbe. A gyermekevangéliumok írói is valószínűleg az ifjúság egyszerűbb lelkületéhez akarták közelebb hozni a Megváltó alakját. Az ismeretlen szerzők már akkor osztották az ifjúsági írók amaz örökérvényű tévedését, hogy a fiatalságnak az igénytelen szellemi táplálék is megteszi. Ezek az ősrégi szerzők népies magússá alacsonyítják le az isteni gyermeket, aki szinte fizikai gépieséggel, egészen külsőlegesen űzi a csodatevést, mint valami mesterséget. Magától értetődő, hogy az Egyház ezeket a népies iratokat az *apokrifek* közé utasította.

A gyermek Jézus, az ifjú Jézus, a titkos Jézus a gyermekeké, az ártatlanoké, az egészen tiszta szívűeké. Czeke Vilma mesefüzérének is ez az alap gondolata és mi úgy érezzük hogy ebben mélységes igazság rejlik. Czeke Vilma sem képes másképpen közelíteni a titkos évek misztériumához, mint a csodák némiképpen külsőséges halmozásával. Kis Jézusa az irgalom és a szeretet minden akadályokat legyőző mesebeli királyfia. Az Andersent követő műmesék kertjében él és üvegházi természet veszi körül. De ezt az üvegházi világot étellel telíti meg Czeke Vilma ösztönös anyai mesélő készsége. Ez a mesélő készség mintegy az anyai szeretet kifejezése az irodalom személyes kapcsolatok feletti régiójában. Czeke Vilma sok ezer gyermekének, olvasójának az isteni gyermeket akarja adni játszótársul. A könnyen lebegő gyermeki lélek talán eljut a magasba a varázslatos csodák aranyfonalán, amely súlyosabb lelkek terhétől elszakadna. Ez a költészetté magasztosuló anyai szeretet a *Jézus és a pupos gyermek* újra feldolgozott meséjében nyilatkozik meg a legmelegebben. Külön értéke a könyv-

nek, az *trott* «anyai» mesék nagy átlagának édeskés és mesterkelt stílusával szemben, nemesen egyszerű nyelve.

Komlós Aladár: Római kaland.

A Curiatius-szövetség hőstettei. Gedő Lipót rajzaival. (Athenaeum-kiadás.) Ifjúsági regénypályázat első díjával jutalmazva kerül elénk ez a klasszikai diáktörténet. Igen jó gondolatból támadt: a mai gyereket az autó- és futbalszakértelem területéről valóban nem árt néha az emberiség multjának magasabb ihletésű tájaira ragadni, az örök diáklelket messzetűnt életviszonyok közt is meglepő hasonlóságú jegyeiben feltárni. Komlósban erre meg is van a rátermettség, lépten-nyomon érezni, hogy az ókor ismeretében is, a diákinspirációk világában is nem mindennapi az otthonossága. Kigyúlt képzelmű és gyermeki erején felül vállalkozó három Fundi-beli nebulója, Marius, Claudius meg Cepio, kalandos Rómajárása során sok kedves, egyénileg árnyalt vonással lopja be magát érdeklődésünkbe és szeretetünkbe. Homályos hőskultusz hajtja őket a már-már komolyan veszedelmesre forduló mozzanatokba, melyekből a bőrüket végül is épségben hazaviszik, de eszményeik és illúzióik pusztulása árán. Lehet, hogy a szerző a káprázatkergetés ily józan kritikájának üdvös nevelőhatást tulajdonít, — mi ebben vele hajszálíg egyetérteni nem bírunk. A regény egész felfogásában a fanyar kiábrándultság, a túlságosan közletről szemlélt nagyság ideálfoszlato fonákja jut döntő hangsúlyhoz, a mesének csekély az érzelmi sugallóereje, légkörének a lenyűgöző igézete, s még előadásának sincs valódi melegséget árasztó hangzasmágiája.

Annál kétségtelenebbnek tartjuk a regénynek egy másik pedagógiai nagy értékét: a játszva tanítás meglepő, fortélyos és mégis magától adódónak érző készségét. Amit a közép-